

Economie als experimentele wetenschap

J.D. Hey, Experiments in economics, Basil Blackwell, Oxford, 1991, 242 blz., £ 30.

Veel economen en econometristen zijn van mening dat economie een niet-experimentele wetenschap is, dat het onmogelijk is economische data te genereren op een manier zoals dat in de natuurwetenschappen gebruikelijk is. Het doel van dit boek is aan te tonen dat deze mening onjuist is, dat het mogelijk is betrouwbare economische data in gecontroleerde laboratoriumsituaties te verkrijgen, dat experimenten economen in staat stellen bestaande theorieën beter te toetsen en te begrijpen en dat experimenten tot een verdere uitbouw van de economische theorie kunnen bijdragen.

Inhoud

Het boek bestaat uit vijf delen. Deel één bespreekt methodologische kwesties en geeft een aantal praktische tips over hoe experimenten het best gedaan kunnen worden. Onder andere wordt ingegaan op de voor- en nadelen van het werken met ervaren proefpersonen en op de noodzaak de subjecten voldoende sterke financiële prikkels te geven. De delen twee en drie bespreken experimenten met betrekking tot individueel gedrag in beslissingssituaties waarin probabilistische onzekerheid een rol speelt. Experimenten die de

subjectieve verwachte nutstheorie testen, en verwerpen – denk aan de paradoxen van Allais en Ellsberg en het 'framing effect' van Kahneman en Tversky – worden uitvoerig behandeld. Ook wordt ingegaan op zoekgedrag en wordt de 'lifecycle/permanent income'-hypothese experimenteel getoetst. Deel vier is gewijd aan economische situaties waarin meerdere actoren met elkaar interageren. De relevante economische theorieën met betrekking tot onderhandelingen, publieke goederen, veilingen en tweezijdige markten worden kort besproken waarna wordt ingegaan op experimenten die deze theorieën toetsen. In het laatste deel wordt een aantal conclusies getrokken en worden aanbevelingen gedaan voor toekomstig onderzoek. Het is interessant dat Hey voorstelt om in de toekomst vooral complexe modellen experimenteel te onderzoeken, terwijl de trend van dit moment, vooral in de VS, duidelijk in de omgekeerde richting gaat.

Teleurstelling

Het boek maakt duidelijk dat experimentele economie een fascinerend en belangrijk vak is, en dat experimenten in de economie mogelijk en zinvol zijn. Toch was ik na lezing

enigszins teleurgesteld, en wel om een aantal redenen:

- het boek graaft niet echt diep, het geeft vaak te weinig details en de conclusies zijn oppervlakkig;
- de auteur bespreekt hoofdzakelijk zijn eigen werk of werk dat nauw verwant is met werk dat in zijn laboratorium gedaan wordt, en dit is niet altijd het meest fascinerende werk dat gedaan is;
- hoewel veruit het grootste deel van de literatuur betrekking heeft op experimenten in marktsituaties, krijgt dit onderwerp in het boek toch slechts geringe aandacht;
- verwante experimenten die door niet-economen (bij voorbeeld psychologen) zijn verricht krijgen geen aandacht; en
- er worden vooral experimenten besproken die opgezet zijn om bestaande theorieën te toetsen; experimenten die als doel hebben nieuwe theorieën te ontwikkelen of die opgezet worden om tot beleidsadviezen te komen krijgen weinig aandacht.

Niet rationeel, toch optimum

Een conclusie die men uit het boek kan trekken is dat proefpersonen meestal niet aan de rationaliteitsaxioma's voldoen die de standaard economische theorie veronderstelt. Het is ook nog de vraag of ervaring tot 'rationeler' handelen leidt. Het lijkt dat in veilingsituaties proefpersonen wel leren om verliezen te vermijden, maar dat ze niet leren te optimaliseren. Vaak blijkt dat economische theorieën onvolledig zijn, dingen die volgens de theorie irrelevant zijn blijken de uitkomst toch te beïnvloeden. In onderhandelingsexperimenten blijkt dat proefpersonen zich niet alleen door hun eigen winst laten leiden: het gebeurt vaak dat iemand een ongelijke verdeling afwijst en dan een meer egalitaire verdeling voorstelt waarin hij zelf minder geld krijgt. Verrassend genoeg geldt ondanks dit alles toch dat in marktexperimenten de verkregen uitkomst veelal niet significant van de door economen voorspelde competitieve uitkomst afwijkt: in markten waarop met behulp van het van de beurs bekende 'open outcry'-systeem gehandeld wordt, komen deelnemers verrassend snel op het competitieve evenwicht uit, hoewel ze niet over de noodzakelijke informatie beschikken om dit evenwicht te berekenen. Het boek laat de vraag waarom dit zo is onbeantwoord.

Toepassingen

Ik ben van mening dat Heys boek overtuigender was geweest als het meer aandacht had geschonken aan die problemen waar de experimentele economie comparatieve voordelen heeft. Stel dat we willen weten wat de invloed is van beschermingsconstructies op de aandelenkoersen, of dat we willen weten of het invoeren van 'circuit-breakers' het functioneren van de aandelenmarkt verbetert, of dat we na willen gaan of de door de EG-energiecommissaris Antonio Cardoso e Cunha voorgestelde plannen om de nationale energiemonopolies open te breken tot een betere energievoorziening en tot lagere prijzen zullen leiden, of dat je de vraag wilt beantwoorden of zwartrijden in het openbaar vervoer (of belastingontduiking) het best met hoge boetes dan wel met een hoge pakkans bestreden kan worden. Al deze, en vele andere, vragen zijn relatief snel in het laboratorium te beantwoorden. Experimenten die zich op soortgelijke vragen richten zijn uitgevoerd maar worden in het boek niet behandeld. Helaas wordt evenmin ingegaan op de experimenten die de 'Federal Trade Commission'

in de VS gebruikte om te bewijzen dat bepaalde praktijken waarvan bedrijven zich bedienen anti-competitief waren.

Andere boeken

John Heys boek maakt duidelijk dat experimenten een ommekeer te weeg kunnen brengen in de manier waarop de economische wetenschap bedreven wordt. Als de lezer echter in concrete toepassingen van de experimentele economie geïnteresseerd is, dan doet hij er beter aan andere overzichten te raadplegen, bij voorbeeld dat van Charlie Plott in het *Handbook of industrial organization*, of de *Nancy Schwarz Memorial Lecture* gehouden door Vernon Smith¹.

Eric van Damme

De auteur is als hoogleraar verbonden aan het Center for Economic Research van de Katholieke Universiteit Tilburg.

1. C. Plott, *Handbook of industrial organization*, Elsevier, 1989; V. Smith, *Nancy Schwarz Memorial Lecture*, Kellogg School of Management, Northwestern University, 1990.